

**การศึกษาเปรียบเทียบทิลล์ ออยเลนระยะปีเกิดกับศรีธัญชัย
ในฐานะนิทานมุขตลก**

นางสาว ศิริพร ศรีวรกานต์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974 - 333 - 568 - 4

ลิขสิทธิ์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**A COMPARATIVE STUDY OF TILL EULENSPIEGEL AND
SRITHANONCHAI AS TRICKSTER TALES**

Miss Siriporn Sriwarakan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Comparative Literature

Department of Comparative Literature

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974 - 333 - 568 - 4

ศิวพร ศิริวรรณานต์ : การศึกษาเปรียบเทียบทิลล์ ออยเลนชะปิเกลกับศรีธรรณชัยในฐานะนิทานมุขตลก
(A COMPARATIVE STUDY OF TILL EULENSPIEGEL AND SRITHANONCHAI AS TRICKSTER
TALES) อ. ที่ปรึกษา: ผศ. ดร. ตริศิลป์ บุญขจร, อ. ที่ปรึกษาฯรวม: รศ. ดร. อัมภา โอตระภูต, 146 หน้า,
ISBN 974-333-568-4

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ คือ ประการแรก เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบทิลล์
ออยเลนชะปิเกลกับศรีธรรณชัยในฐานะนิทานมุขตลก ประการที่สอง เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบตัวละครเอกและ
คู่กรณีในเรื่องทิลล์ ออยเลนชะปิเกลกับเรื่องศรีธรรณชัย

ผลการวิจัยสรุปว่านิทานทั้งสองเรื่องมีลักษณะร่วมกัน ดังนี้ ประการแรก คือ ประวัติของตัวบทซึ่งเริ่มต้นจาก
การเป็น วรรณกรรมมุขปาฐะ ต่อมาเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ และในภายหลังมีการนำเสนอในรูปแบบอื่น ๆ
ประการที่สอง คือ อนุภาค ได้แก่ อนุภาคเรื่องการใช้ภาษาอย่างตรงตามรูปคำ อนุภาคเรื่องการใช้อุบาย อนุภาคเรื่อง
การกระทำเรื่องเหลือเชื่อและ อนุภาคเกี่ยวกับสิ่งสกปรก ประการที่สาม คือ กลวิธีการนำเสนอมุขตลก ได้แก่ การเล่น
คำ จำแนกเป็นการเล่นคำจากการใช้คำอย่างคลุมเครือและการเล่นคำพ้องเสียง ส่วนการใช้ไหวพริบ จำแนกเป็นการใช้
อุบายทางจิตวิทยา การใช้เหตุผลผิดที่และการใช้ไหวพริบสร้างคำถามที่ตอบไม่ได้

อย่างไรก็ตามนิทานทั้งสองเรื่องมีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันจึงมีลักษณะที่แตกต่างกัน
ดังนี้ ประการแรก คือ บทบาทและสถานภาพทางสังคมของตัวละครเอกและคู่กรณี ทิลล์เป็น"คนนอก"ของสังคมที่รัก
อิสระเสรี ในขณะที่ศรีธรรณชัยเป็น"คนใน"ของสังคมและดำรงชีพด้วยการเป็นขุนนาง ทิลล์มีความขัดแย้งกับกลุ่มช่าง
ฝีมือและพ่อค้าปอ่ยที่สุดส่วนศรีธรรณชัยมีความขัดแย้งกับพระเจ้าแผ่นดินปอ่ยที่สุด ประการที่สอง อนุภาคเรื่องเพศพบ
เฉพาะในเรื่องศรีธรรณชัย ประการที่สาม คือ ความแตกต่างด้านกลวิธีการนำเสนอมุขตลกทางด้านการเล่นคำที่มี
ลักษณะเฉพาะ ในเรื่องทิลล์ ออยเลนชะปิเกล ได้แก่ การเล่นคำประชดและการเล่นคำที่กล่าวตามมารยาท ในเรื่อง
ศรีธรรณชัย ได้แก่ การเล่นสำนวน การเล่นคำผวนและการเล่นคำอนุนามนัย

นิทานมุขตลกไม่เพียงแต่ให้ความบันเทิง แต่ยังมีบทบาททางด้านจิตวิทยาให้แก่คนในสังคม นิทาน
มุขตลกจึงมีคุณค่าแก่การศึกษา ในฐานะนิทานมุขตลกเป็นผลผลิตของการสร้างสรรค์เชิงปัญญาที่มีความเป็นสากล

ภาควิชา วรรณคดี เปรียบ เทียบ
สาขาวิชา วรรณคดี เปรียบ เทียบ
ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อผู้ผลิต ศิวพร ศิริวรรณานต์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา อังคณา บุญขจร
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาฯรวม อ. โอตระภูต

4080196622 : MAJOR COMPARATIVE LITERATURE

KEY WORD: TRICKSTER TALES/ JOKES/ JEST/ FOLKTALES.

SIRIPORN SRIWARAKAN:A COMPARATIVE STUDY OF TILL EULENSPIEGEL AND SRITHANONCHAI AS TRICKSTER TALES. THESIS ADVISOR: ASSIST . PROF. TRISILAP BOONKHACHORN. THESIS COADVISOR: ASSIST. PROF. AMPHA OTRAKUL.

146 pp. ISBN 974-333-568-4

This thesis has two main objectives: to make a comparative analysis of Till Eulenspiegel and Srithanonchai in terms of their trickster tale characteristics and to compare their protagonists and antagonists.

The study shows that while the two tales have their own distinctive elements, They have some characteristics in common. Firstly, both tales originated in the oral tradition, then got written down and have since been presented in other forms. Secondly, they share common motifs of literal interpretation, tricks, impossible tasks and uncleanness. Thirdly, both also have similar techniques of jokes; namely word playing (using words vaguely and playing with homophones) and conceptual witty joking (playing psychological tricks, using faulty reason and asking no-answer questions).

However, since they originated in different social and cultural contexts, these two tales have some characteristics peculiar to themselves. Firstly, the role and social status of the protagonist and antagonist in each tale are different from their counterparts in the other. Till Eulenspiegel acts as an "outsider" and leads a free lifestyle. Srithanonchai acts as an "insider" and becomes a famous nobleman. Till's opponents are mostly craftsmen while Srithanonchai often has conflicts with his king. Secondly, the sex motif is found only in Srithanonchai. Thirdly, each trickster uses different strategies in his word plays: Till Eulenspiegel plays with ironical words and social formulae whereas Srithanonchai plays with idioms, obscene words and synecdoche.

Trickster tales play not only an entertaining role but also a psychological one for the people in each society. They are, therefore, valuable subjects for comparative analysis as universal products of intellectual creation.

ภาควิชา..... วรรณคดีเปรียบเทียบ
สาขาวิชา..... วรรณคดีเปรียบเทียบ
ปีการศึกษา..... 2542

ลายมือชื่อนิสิต..... สิริพร ศรีอรุณรัตน์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... อภิศักดิ์ ยามศรี
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... ๒๐/๑๐๓๕-๕

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลือและคำแนะนำของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตริศศิลป์ บุญขจร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และรองศาสตราจารย์ ดร. อัมภา โอตะระกุล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาของ อาจารย์ทั้งสองท่านที่กรุณาตรวจแก้ไขและให้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย พร้อมทั้งให้ กำลังใจมาโดยตลอด

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาของรองศาสตราจารย์ ดร. อนงค์นาฏ เกกิงวิทย์และ รองศาสตราจารย์ ดร. ศิราพร ณ ถลาง ที่กรุณาตรวจแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะที่ดีทำให้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริรัตน์ ทวีเลิศนิธิ รองศาสตราจารย์ถนอมนวล โอเจริญ อาจารย์ถนอมนวล หิรัญเทพและอาจารย์ภัคพรพรรณ ทิพยมนตรีที่ได้ให้คำแนะนำอัน เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ในการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องทิลล์ ออยเลนระเบิดกับศรีธนญชัยและเอกสารงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือจาก ดร. ฟิลค์เกอร์ กราบอสส์ก็ คุณชิน คีน เฮ คุณจินานันท์ สุวรรณโณ คุณวีรพันธ์ คำนิงวุฒิ คุณศิริพร พฤกษ์ไพบุลย์ และ คุณกาญจนา เจริญเกียรติบวร ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

เนื่องจากทุนการวิจัยครั้งนี้บางส่วนได้รับจากทุนอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย จึง ขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย มา ณ ที่นี้ด้วย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคุณสุนันท์ ธรรมเกกิงกิจ ที่ได้ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อในการพิมพ์งาน วิจัยฉบับนี้มาโดยตลอด

ท้ายนี้ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ-คุณแม่ซึ่งสนับสนุนในด้านการเงินและให้ กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช

บทที่

1	บทนำ.....	1
	1.1 ความเป็นมาของปัญหา.....	1
	1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	3
	1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	10
	1.4 สมมุติฐานในการศึกษา.....	11
	1.5 ขอบเขตการวิจัย.....	11
	1.6 ขั้นตอนการดำเนินงาน.....	11
	1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	12
2	ประวัติและบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ในทิลล์ ออยเลนชะปีเกลกับศรีธนญชัย.....	13
	2.1 ประวัติของเรื่องทิลล์ ออยเลนชะปีเกล กับศรีธนญชัย.....	13
	2.1.1 ประวัติของเรื่องทิลล์ ออยเลนชะปีเกล.....	14
	2.1.2 ประวัติของเรื่องศรีธนญชัย.....	21
	2.1.3 จากमुखपात्रสู่ลายลักษณ์และอื่น ๆ	24
	2.2 บริบททางสังคมและวัฒนธรรมใน ทิลล์ ออยเลนชะปีเกลกับศรีธนญชัย.....	25
	2.2.1 บริบททางสังคมและวัฒนธรรมเยอรมันใน ทิลล์ ออยเลนชะปีเกล.....	26

บทที่

2.2.2	บริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย ในศรีธนญชัย.....	34
3	อนุภาคในทิลล์ ออยเลนชะปีเกลกับศรีธนญชัย.....	40
3.1	ขอบเขตและความหมายของคำว่าอนุภาค.....	42
3.2	อนุภาคในนิทานมุขตลกโดยทั่วไป.....	43
3.3	อนุภาคในทิลล์ ออยเลนชะปีเกลกับศรีธนญชัย ศึกษา เปรียบเทียบกับคหรรณีอนุภาคของลดิอ ทอมบีตัน.....	44
3.3.1	อนุภาคเรื่องการใช้อักษรอย่างตรงตามรูปคำ.....	46
3.3.2	อนุภาคเรื่องการใช้อุบายหรือเล่น์เหลี่ยม.....	48
3.3.3	อนุภาคเรื่องการกระทำเรื่องเหลือเชื่อ.....	52
3.3.4	อนุภาคเกี่ยวกับสิ่งลึกลับและเรื่องเพศ.....	54
4	กลวิธีการพหุความคาคหมายในทิลล์ ออยเลนชะปีเกล กับศรีธนญชัย.....	57
4.1	การเล่นคำ.....	59
4.1.1	กลวิธีที่มีลักษณะร่วมกันในทิลล์ ออยเลนชะปีเกล กับศรีธนญชัย.....	59
	ก การเล่นคำจากการใช้คำอย่างคลุมเครือ.....	59
	ข การเล่นคำพ้องเสียง.....	62
4.1.2	กลวิธีที่มีลักษณะเฉพาะในทิลล์ ออยเลนชะปีเกล กับศรีธนญชัย.....	63
4.1.2.1	ลักษณะเฉพาะทางการเล่นคำใน ทิลล์ ออยเลนชะปีเกล.....	63

ก	การเล่นคำประรด.....	63
ข	การเล่นคำที่กล่าวตามมารยาท.....	64
4.1.2.2	ลักษณะเฉพาะทางด้านการเล่นคำใน	
	ศรีธนญชัย.....	65
ก	การเล่นสำนวน.....	65
ข	การเล่นคำผวน.....	66
ค	การเล่นคำอนุนามนัย.....	66
4.2	การใช้ไหวพริบในทิลล์ ออยเลนระปีเกลกับ	
	ศรีธนญชัย.....	67
ก	การใช้อุปมาทางจิตวิทยา.....	67
ข	การใช้เหตุผลผิดที่.....	69
ค	การใช้ไหวพริบสร้างคำถามที่ตอบไม่ได้.....	71
5	การศึกษาตัวละครเอกและคู่กรณีในทิลล์ ออยเลนระปีเกล	
	กับศรีธนญชัย.....	73
5.1	ความแตกต่างระหว่างสภาพทางสังคมของทิลล์ ออยเลนระปีเกล	
	กับศรีธนญชัย.....	73
5.1.1	ทิลล์ ออยเลนระปีเกลในฐานะ“คนนอก”กรอบของสังคม.....	73
ก	คนนอกผู้ปฏิบัติกรอบของสังคม.....	74
ข	คนนอกผู้เป็นกระบอกเสียงของคนด้อยโอกาสในสังคม.....	75
5.1.2	ศรีธนญชัยในฐานะ“คนใน”กรอบของสังคม.....	79
ก	ขุนนางผู้แสวงหาความก้าวหน้าและความมั่งคั่ง.....	79
5.1.3	ทิลล์ ออยเลนระปีเกลในฐานะกบฏกับศรีธนญชัย	
	ในฐานะผู้รู้จักใช้ปฏิภาณ.....	82
5.2	คู่กรณีที่ถูกทิลล์ ออยเลนระปีเกลกับศรีธนญชัยยั่วล้อ.....	83
5.2.1	คู่กรณีที่ถูกทิลล์ ออยเลนระปีเกลยั่วล้อ.....	84
ก	กลุ่มช่างฝีมือและพ่อค้า.....	84

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ข กลุ่มครูอาจารย์.....	86
ค กลุ่มเจ้านครรัฐ.....	87
ง กลุ่มพระ.....	89
5.2.2 คู่กรณีที่ถูกศรีธนญชัยยั่วล้อ.....	91
ก กลุ่มพระเจ้าแผ่นดินและขุนนาง.....	91
ข กลุ่มพระ.....	94
ค น้องชาย.....	95
5.2.3 ผู้ใหญ่ – ผู้น้อยในสังคม.....	96
6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	99
ลักษณะร่วมของเรื่องทิลล์ ออยเลนชเปเกลกับศรีธนญชัย.....	99
ลักษณะต่างของเรื่องทิลล์ ออยเลนชเปเกลกับศรีธนญชัย.....	101
ความสำคัญของเรื่องทิลล์ ออยเลนชเปเกลกับศรีธนญชัย ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม.....	103
ข้อเสนอแนะ.....	104
บรรณานุกรม.....	105
ภาคผนวก.....	110
ภาคผนวก ก.....	110
ภาคผนวก ข.....	124
ภาคผนวก ค.....	131
ภาคผนวก ง.....	139
ประวัติผู้วิจัย.....	146

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ข กลุ่มครูอาจารย์.....	86
ค กลุ่มเจ้านครรัฐ.....	87
ง กลุ่มพระ.....	89
5.2.2 คู่กรณีที่ถูกศรีธนญชัยยั่วล้อ.....	91
ก กลุ่มพระเจ้าแผ่นดินและขุนนาง.....	91
ข กลุ่มพระ.....	94
ค น้องชาย.....	95
5.2.3 ผู้ใหญ่ – ผู้น้อยในสังคม.....	96
6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	99
ลักษณะร่วมของเรื่องทิลล์ ออยเลนชเปเกิลกับศรีธนญชัย	99
ลักษณะต่างของเรื่องทิลล์ ออยเลนชเปเกิลกับศรีธนญชัย.....	101
ความสำคัญของเรื่องทิลล์ ออยเลนชเปเกิลกับศรีธนญชัย ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม.....	103
ข้อเสนอแนะ.....	104
รายการอ้างอิง.....	105
ภาคผนวก.....	110
ภาคผนวก ก.....	110
ภาคผนวก ข.....	124
ภาคผนวก ค.....	131
ภาคผนวก ง.....	139
ประวัติผู้วิจัย.....	146